ارزشیابی برنامه درسی قرآن دوره اول ابتدایی در سطح برنامه کسب‌شده

دکتر معصومه نجفی‌پازکی[1]

چکیده: هدف از پژوهش حاضر ارزشیابی برنامه درسی قرآن دوره اول ابتدایی در سطح برنامه کسب‌شده (اهداف مهارتی شامل روخوانی و روان‌خوانی قرآن) است که با سنجش میزان تحقق‌پذیری اهداف برنامه، اثربخشی آن در پایه‌های اول، دوم و سوم ابتدایی تعیین می‌شود. جامعه آماری شامل دانش‌آموزان کل کشور است که با توجه به وسعت جامعهٔ آماری، نمونه‌گیری به‌صورت خوشه‌ای هدفمند انجام شد و ۷۳۸ دانش‌آموز از چهار استان تهران (مرکز و برخوردار)، خراسان رضوی (نیمه برخوردار)، هرمزگان (کم‌برخوردار) و آذربایجان غربی (از مناطق دوزبانه) انتخاب شدند. ابزار پژوهش آزمون عملکردی روخوانی (بخش‌خوانی) و روان‌خوانی بود که روایی محتوایی آن طی چند مرحله با استفاده از کارشناسان آموزش قرآن و اجرای پایلوت در گروه نمونه مورد توجه قرار گرفت و اعتبار آنها تأیید شد. یافته‌ها نشان دادند که میانگین بخش‌خوانی کلمات در پایه اول ۱۱/۸۷، پایه دوم ۱۲/۶۲ و در پایه سوم ۱۵/۰۳ است. این نتیجه نشان می‌دهد که برنامه درسی قرآن در هدف بخش‌خوانی کلمات قرآنی در پایان دوره اول ابتدایی موفقیت نسبی داشته است، اما هدف روان‌خوانی نتایج خوبی ندارد و میانگین روان‌خوانی در پایه اول ۳/۰۶، پایه دوم ۵/۱۵ و در پایه سوم ۹/۹۶ است. به بیان دیگر این برنامه نتوانسته است تا پایان دوره اول ابتدایی دانش‌آموزان را به مهارت روان‌خوانی برساند. اگر در دوره اول ابتدایی بخش‌خوانی را روشی برای رساندن دانش‌آموز به روان‌خوانی بدانیم و انتظار برود در پایان دوره این هدف محقق شود، با توجه به یافته‌های پژوهش، می‌توان نتیجه گرفت که برنامه درسی قرآن در کسب مهارت روان‌خوانی در دوره اول ابتدایی موفق نبوده است.

کلید واژگان: ارزشیابی برنامه درسی قرآن، دوره اول ابتدایی، برنامه درسی کسب‌شده، روخوانی، روان‌خوانی

☑ تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۳/۱۷ ☑ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱/۲۵

۱. استادیار زبانشناسی، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. najafimasoume@yahoo.com

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]

[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

مقدمه

دین اسلام، که از جانب خدای متعال بر پیامبر اکرم (ص) نازل شده شامل اعتقادات، اخلاق، احکام و کلیه نظاماتی اســت که انســانها برای رسیدن به مقصد متعالی خود بدان نیاز دارند. تعمیق معرفت و ایمان دانش‌آموزان به اعتقادات، اخلاق و احکام الهی که همان معرفت و ایمان به دین اســلام اســت، مهم‌ترین رسالت تعلیم و تربیت در نظام اسلامی است. قرآن کریم، به‌عنوان منبع وحی الهی و منبع اصلی اعتقادات، اخلاق و احکام است. توانایی خواندن همراه با درک معنا، تدبر در قرآن و انس با آن، سبب ورود هر فرد مسلمان به دریای معارف اسلامی است (برنامه درسی ملی، ۱۳۹۱).

اهمیت آموزش قرآن در راهکار ۳-۱ سند تحول بنیادین (۱۳۹۰: ۳۲) نیز به این شکل مورد توجه قرار گرفته اســت: «توسعه فرهنگ اقامه نماز و اهتمام به برپایی نماز جماعت در مدرسه و تقویت انس با قرآن در دانش‌آموزان و توســعه فرهنگ و ســواد قرآنی با اصلاح برنامه‌ها و توانمندســازی معلمان در راستای تقویت مهارت روخوانی و روان‌خوانی در دوره ابتدایی، آشنایی با مفاهیم کلیدی قرآن در دوره متوسطه اول و آموزش معارف قرآنی در متوسطه دوم براساس منشور توسعه فرهنگ قرآنی.»

با توجه به تطورات برنامه آموزش قرآن در آموزش و پرورش، سیر آموزش قرآن در سالهای ۱۳۴۹ تا ۱۳۸۵ در چهار دوره قابل بررسی است (نباتی، ۱۳۸۷):

- **مرحله اول، ســالهای ۱۳۴۹ تا ۱۳۵۷:** درباره تدوین اهداف برنامه درسی، روش تدریس و شیوه ارزشیابی درس قرآن دوره ابتدایی هیچ برنامه مکتوبی وجود ندارد و محور اصلی انتخاب محتوا و تألیف کتابهای درسی، نظرات شخصی، تجربی و سلیقه‌ای مؤلفان بوده است.
- **مرحله دوم، ســالهای ۱۳۵۸ تا ۱۳۶۹:** آموزش قرآن از پایه ســوم آغاز می‌شد. در این مرحله، بیشترین توجه بر آموزش روخوانی قرآن، آموزش قواعدی مثل آشنایی با حروف وحرکات کوتاه وکشیده وعلائم دیگر بود.
- **مرحله سوم، سالهای ۱۳۶۹تا ۱۳۷۶:** در این دوره، اهداف و روشها تغییراتی داشتند، اما رویکرد آموزش همچنان بر آموزش روخوانی و از طریق تقویت مهارت شــنیداری بود. کتابها با تغییرات قابل‌توجهی مانند تقطیع آیات، صفحه‌آرایی، تصویر مناســب و اســتفاده از رسم‌الخط آموزشی همراه بود. از آن دوره مکتوباتی غیرمدون درباره برنامه درسی قرآن وجود دارد اما هنوز راهنمای برنامه درسی تدوین نشده بود.
- **مرحله چهارم، ازســال ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۵:** به دنبال تأکیدات مقام معظم رهبری در توجه ویژه به آموزش قرآن در آموزش وپرورش درسال ۱۳۷۶ تغییرات اساسی در اهداف، رویکرد، اصول حاکم بر برنامه درســی و روشــهای آموزش قرآن انجام شد. ســوادآموزی فارسی مبنای آموزش قرآن قرار گرفت و آموزش قرآن از پایه اول آغاز شد. کتابهای درسی هم از حیث ساختار و هم از حیث محتوا تغییرات اساســی کرد. در این دوره ضمن تهیه و تدوین راهنمای برنامه درسی و تصویب

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

آن از ســـوی شورای عالی آموزش و پرورش، برنامه مورد اجرای آزمایشی قرار گرفت و ارزشیابی از برنامه درسی قرآن در پژوهشهای مختلف انجام شد (طاهری، ۱۳۷۷؛ سعیدی‌رضوانی، ۱۳۷۸؛ هومن، ۱۳۷۹؛ طاهری و دانشور، ۱۳۸۰؛ شعبانی، ۱۳۸۲؛ خوش‌خلق، ۱۳۸۸).

طاهری (۱۳۷۷) در ارزشـــیابی برنامه درسی آموزش قرآن پایه اول ابتدایی (آزمایشی) نشان داد که دانش‌آموزان کلاســـهای آزمایشـــی در روخوانی قرآن (محتوا و روش ارائه شده) موفقیت نسبی از خود نشـــان داده‌اند، اما در همهٔ موارد این موفقیت کمتر از حد انتظار برنامه بوده اســـت. همچنین مقایســـه عملکرد دانش‌آموزان کلاسهای گروه آزمایشی با گروه گواه در فعالیتهای حفظ، روخوانی و درک معنا در مجموع تفاوت چشمگیر و در حد بالاتر از انتظار را نشان نمی‌دهد. پیشنهاد طاهری (۱۳۷۷) این بود که در برنامه آموزش قرآن پایهٔ اول تأکید اساسی بر بخش گوش کردن و تکرار سوره‌ها، شنیدن داستانها و آشنایی با آداب خواندن و شنیدن قرآن باشد.

هومن (۱۳۷۹) نیز به ارزشیابی اجرای آزمایشی برنامه آموزش قرآن در پایه‌های اول و دوم ابتدایی سراســـر کشـــور پرداخت. جامعه آماری پژوهش همه دانش‌آموزان پایه‌های اول و دوم ابتدایی سراســـر کشور بودند. جامعه دانش‌آموزان در این سال در پایه اول ابتدایی ۱,۷۱۳,۵۴۱ نفر و در پایه دوم ابتدایی ۱,۷۱۹,۵۶۲ نفـــر بودند. از این جامعه آماری، تعداد ۱۵,۷۶۰ نفر از دانش‌آموزان پایه اول و ۱۶,۴۷۶ نفر از دانش‌آموزان پایه دوم با روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای با توجه به تناسب جمعیتی و تراکم آنها در مراکز اســـتانها، شهرستانها و روستاهای کشور انتخاب شـــدند. این تعداد دانش‌آموز که نمونه را تشکیل می‌دادند در ۶۱۹ مدرسه مشغول به تحصیل بودند. نمونه آموزگاران و مدیران مدارس این طرح ۶۱۹ نفر و والدین در پایه اول ۲,۳۰۶ نفر و در پایه دوم ۲,۱۴۷ نفر بودند. در این طرح از الگوی ارزشیابی ســـیپ استفاده شد که همه ابعاد برنامه درسی را مورد بررســـی قرار می‌دهد. مهم‌ترین نتایج این طرح پژوهشی به قرار زیر است:

- مناسب‌تر بودن شروع آموزش قرآن از پایه دوم ابتدایی به‌صورت آزمایشی
- حذف و اصلاح بخشهایی از محتوای کتاب درسی مانند دروس مربوط به روخوانی کلمات متصل به یکدیگر
- تغییر در جهت‌گیری برنامه استماع نوار از تأکید بر تکرار به جهت‌گیری عاطفی- ارزشی

طاهری و دانشـــور (۱۳۸۰) در ارزشیابی از اجرای آزمایشـــی برنامهٔ درسی آموزش قرآن پایهٔ سوم ابتدایی نشان دادند که تحقق هدفها در حوزه مهارتهای روخوانی با مشکلاتی روبه‌رو بوده است و زیادی و سنگینی حجم محتوای روخوانی در اجرای موفقیت‌آمیز برنامه اثر معکوس داشته است.

در ســـال ۱۳۹۱ در پی تولید سند جدیدی به نام «برنامه درسی ملی» گفت‌وگو بر سر ایجاد تحول بنیادین در ساختار و محتوای نظام آموزشی اوج گرفت و همسوسازی با برنامه درسی ملی مطرح شد و به‌تبع آن کتابهای درسی نیز دستخوش این تغییر و تحول شدند. در پی این تغییر حسنی (۱۳۹۱ و ۱۳۹۲)

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

ارزشیابی برنامه اجراشدهٔ کتاب قرآن پایه اول و دوم ابتدایی را انجام داد.

ارزشیابی برنامه درســـی، مرحله‌ای مهم و اساسی در فرایند برنامه‌ریزی درسی است که در راستای میزان مطلوبیت و مؤثر بودن برنامه درسی و رفع نواقص احتمالی آن انجام می‌شود. در بند ۱۰-۱۱ سند برنامه درسی ملی (۱۳۹۱: ۴۳) آمده است که «ارزشیابی از برنامه‌های درسی هر یک از حوزه‌های تربیت و یادگیری پس از گذشت سه سال از اجرای سراسری هر برنامه در هریک از دوره‌های سه ساله تحصیلی توسط سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی انجام و نتیجه به شورای عالی گزارش می‌شود.». از این‌رو مسئله پژوهش حاضر ارزشیابی برنامهٔ درسی قرآن دوره اول ابتدایی در سطح اهداف کسب‌شده است و به پرسش زیر پاسخ می‌دهد:

وضع موجود برنامه درســـی کسب‌شـــده قرآن در مهارت روخوانی و روان‌خوانی در دوره اول ابتدایی چگونه است؟

روش‌شناسی

پژوهش حاضر ارزشیابی برنامه درسی قرآن در دوره اول ابتدایی است که مطابق با الگوی مدیریت‌گرا هدایت شـــده است. برای این منظور ابتدا برنامه قصدشـــده و اجراشده در شش مؤلفه اهداف و رویکرد، محتوا، مواد و منابع آموزشـــی، روشهای یاددهی- یادگیری، ارزشیابی و جایگاه درس مورد مطالعه قرار گرفت و فاصله برنامه اجراشده از برنامه قصدشده معلوم شد. در ادامه با سنجش اهداف کسب‌شده میزان تحقق اهداف برنامه و اثربخشـــی آن تعیین شد. به دلیل گســـتردگی طرح در این مقاله، برنامه درسی کسب‌شده قرآن در مهارت روخوانی و روان‌خوانی در دوره اول ابتدایی ارائه شده است.

جامعه آماری دانش‌آموزان دوره اول ابتدایی کل کشور در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ بودند که با توجه به وسعت جامعهٔ آماری، روش نمونه‌گیری به‌صورت خوشه‌ای هدف‌دار به شرح زیر انجام شده است.

- جامعه و فضای نمونه شامل ۴ استان بدین شرح بود:
  - استان تهران (مرکز و برخوردار)
  - یک استان از مناطق دوزبانه (آذربایجان غربی)
  - یک استان از مناطق محروم (هرمزگان)
  - یک استان از مناطق نسبتاً برخوردار (خراسان رضوی)
- در هر اســـتان دو شهر شامل شـــهر مرکز استان (شهرســـتان مرکزی) و یک شهر دیگر استان (شهرســـتان غیرمرکزی) جامعه مورد پژوهش را تشـــکیل داد. در تهران دو منطقه ۱۲ (منطقه مذهبی) و ۵ انتخاب شد.
- در هر شـــهر دو مدرسه، یک مدرسه دخترانه و یک مدرسه پسرانه (دولتی) انتخاب شد و از هر مدرسه نیز یک کلاس از هر یک از پایه‌های اول، دوم و سوم انتخاب شد.

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]

[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

- در مجموع ۴۸ کلاس درس از ۴ استان × از هر استان ۲ شهر × در هر شهر ۲ مدرسه × در هر مدرسه ۳ کلاس در پایه‌های اول تا سوم فضای نمونه را تشکیل می‌دهند.
- انتخاب دانش‌آموزان بر اســـاس نمونه کلاسهای انتخاب شده بود. به این صورت که از هر کلاس به تعداد مورد نیاز به‌صورت تصادفی انتخاب شدند.

ابزارهای پژوهش شـــامل آزمون عملکردی روخوانی و روان‌خوانی قرآن بود[1]. روایی محتوایی ابزارها طی چند مرحله با مشـــارکت کارشناســـان آمـــوزش قرآن و اجرای پایلوت در گـــروه نمونه مورد توجه قرار گرفت و اعتبار آنها تأیید شد.

یافته‌ها

در ایـــن بخش نتایج آزمون عملکـــردی روخوانی و روان‌خوانی قرآن بـــه ترتیب پایه تحصیلی ارائه می‌شود.

۱. پایه اول ابتدایی

در پایه اول ابتدایی از ۲۴۸ دانش‌آموز در اردیبهشت ماه آزمون گرفته شد که ۷۱ دانش‌آموز از استان تهران، ۷۰ دانش‌آموز از اســـتان آذربایجان غربی، ۵۷ نفر از اســـتان خراسان رضوی و ۵۰ نفر از استان هرمزگان بودند.

تحلیل یافته‌های بخش روان‌خوانی و روخوانی در پایه اول به شرح زیر است:

جدول ۱. روان‌خوانی آیه از سوی دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی

روان‌خوانی:	نسبت درصد قرائت درست	ترتیب
اَفَمَن یَخلُقُ کَمَن لا یَخُقُ	۱۵/۳	۵
قُل هاتوا بُرهانَکُم	۲۰/۸	۳
لا اَعبُدُ ما تَعبُدونَ	۲۷/۱	۱
رَبَّنا تَقَبَّل مِنّا	۱۶/۹	۴
لِمَ تَقولونَ ما لا تَفعَلونَ	۲۶/۶	۲
وَ اَلَّفَ بَینَ قُلوبِهِم	۱۳/۶	۷
وَ اَنفِقوا مِن ما رَزَقناکُم	۱۵/۶	۶
خَلَقَنی فَهُوَ یَهدینِ	۱۰	۸
وضعیت کلی روان‌خوانی:	**۲۰/۱**	

۱. ابزارهای پژوهش خوش‌خلق (۱۳۸۸) در این پژوهش استفاده شده است.

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

در جدول ۱ ملاحظه می‌شود، ۲۰/۱٪ از دانش‌آموزان پایـــه اول مـورد مطالعه توانستـه‌اند آیات را روان قـرائت کـنند. بالاتـرین درصد روان‌خـوانی دانـش‌آموزان مربـوط به آیهٔ «لا اَعبُدُ ما تَعبُدونَ» است (۲۷/۱ درصد) و کمترین درصد مربوط به آیهٔ «خَلَقَنی فَهُوَ یَهدینِ» است (۱۰ درصد).

جدول ۲. روخوانی کلمات هر آیه از سوی دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی

متن	آیه	روخوانی		قواعد، اعراب یا اتصال اشتباه، ۱	بخش‌بخش و صحیح خواندن، ۲	بدون بخش کردن به‌صورت روان و صحیح، ۳	جمع	میانگین از ۳	ترتیب میانگین
متن اول	آیه اول	اَفَمَن	فراوانی	۵۱	۵۳	۱۶	۱۲۰	۱/۷۱	۹
			درصد	۴۲/۵	۴۴/۲	۱۳/۳	۱۰۰		
		یَخلُقُ	فراوانی	۷۰	۴۶	۳	۱۱۹	۱/۴۴	۲۵
			درصد	۵۸/۸	۳۸/۷	۲/۵	۱۰۰		
		کَمَن	فراوانی	۴۴	۴۵	۳۰	۱۱۹	۱/۸۸	۶
			درصد	۳۷	۳۷/۸	۲۵/۲	۱۰۰		
		لا یَخلُقُ	فراوانی	۶۵	۴۹	۵	۱۱۹	۱/۵۰	۱۹
			درصد	۵۴/۶	۴۱/۲	۴/۲	۱۰۰		
	آیه دوم	قُل	فراوانی	۲۲	۶	۹۲	۱۲۰	۲/۵۸	۴
			درصد	۱۸/۳	۵	۷۶/۷	۱۰۰		
		هاتوا	فراوانی	۸۱	۲۳	۱۶	۱۲۰	۱/۴۶	۲۳
			درصد	۶۷/۵	۱۹/۲	۱۳/۳	۱۰۰		
		بُرهانَکُم	فراوانی	۵۳	۶۲	۵	۱۲۰	۱/۶۰	۱۵
			درصد	۴۴/۲	۵۱/۷	۴/۲	۱۰۰		
	آیه سوم	لا اَعبُدُ	فراوانی	۵۵	۵۷	۸	۱۲۰	۱/۶۱	۱۴
			درصد	۴۵/۸	۴۷/۵	۶/۷	۱۰۰		
		ما	فراوانی	۱۰		۱۰۹	۱۱۹	۲/۸۳	۳
			درصد	۸/۴		۹۱/۶	۱۰۰		
		تَعُدونَ	فراوانی	۶۷	۴۱	۱۱	۱۱۹	۱/۵۳	۱۸
			درصد	۵۶/۳	۳۴/۵	۹/۲	۱۰۰		

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

جدول ۲. (ادامه)

متن	آیه	روخوانی		قواعد، اعراب یا اتصال اشتباه، ۱	بخش‌بخش و صحیح خواندن، ۲	بدون بخش کردن به‌صورت روان و صحیح، ۳	جمع	میانگین از ۳	ترتیب میانگین
متن اول	آیه چهارم	رَبَّنا	فراوانی	۵۳	۵۰	۱۶	۱۱۹	۱/۶۹	۱۰
			درصد	۴۴/۵	۴۲	۱۳/۴	۱۰۰		
		تَقَبَّل	فراوانی	۶۷	۴۹	۳	۱۱۹	۱/۴۶	۲۲
			درصد	۵۶/۳	۴۱/۲	۲/۵	۱۰۰		
		مِنّا	فراوانی	۶۲	۳۷	۲۰	۱۱۹	۱/۶۵	۱۲
			درصد	۵۲/۱	۳۱/۱	۱۶/۸	۱۰۰		
متن دوم	آیه اول	لِمَ	فراوانی	۴۷	۳۳	۳۳	۱۱۳	۱/۸۸	۷
			درصد	۴۱/۶	۲۹/۲	۲۹/۲	۱۰۰		
		تَقولونَ	فراوانی	۴۵	۶۰	۸	۱۱۳	۱/۶۷	۱۱
			درصد	۳۹/۸	۵۳/۱	۷/۱	۱۰۰		
		ما	فراوانی	۳		۱۰۹	۱۱۲	۲/۹۵	۱
			درصد	۲/۷		۹۷/۳	۱۰۰		
		لا تَفعَلونَ	فراوانی	۶۱	۴۵	۵	۱۱۱	۱/۵۰	۲۰
			درصد	۵۵	۴۰/۵	۴/۵	۱۰۰		
	آیه دوم	وَ اَلَّفَ	فراوانی	۷۵	۳۲	۳	۱۱۰	۱/۳۵	۲۷
			درصد	۶۸/۲	۲۹/۱	۲/۷	۱۰۰		
		بَینَ	فراوانی	۶۵	۳۰	۱۵	۱۱۰	۱/۵۵	۱۷
			درصد	۵۹/۱	۲۷/۳	۱۳/۶	۱۰۰		
		قُلو بِهِم	فراوانی	۶۸	۳۴	۸	۱۱۰	۱/۴۵	۲۴
			درصد	۶۱/۸	۳۰/۹	۷/۳	۱۰۰		

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]

[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

جدول ۲. (ادامه)

متن	آیه	روخوانی		قواعد، اعراب یا اتصال اشتباه، ۱	بخش‌بخش و صحیح خواندن، ۲	بدون بخش کردن به‌صورت روان و صحیح، ۳	جمع	میانگین از ۳	ترتیب میانگین
متن دوم	آیه سوم	وَ اَنفِقوا	فراوانی	۷۳	۳۲	۵	۱۱۰	۱/۳۸	۲۶
			درصد	۶۶/۴	۲۹/۱	۴/۵	۱۰۰		
		مِن	فراوانی	۳۱	۶	۷۲	۱۰۹	۲/۳۸	۵
			درصد	۲۸/۴	۵/۵	۶۶/۱	۱۰۰		
		ما	فراوانی	۴		۱۰۵	۱۰۹	۲/۹۳	۲
			درصد	۳/۷		۹۶/۳	۱۰۰		
		رَزَقناکُم	فراوانی	۶۲	۴۲	۵	۱۰۹	۱/۴۸	۲۱
			درصد	۵۶/۹	۳۸/۵	۴/۶	۱۰۰		
		خَلَقَنی	فراوانی	۳۸	۶۴	۸	۱۱۰	۱/۷۳	۸
			درصد	۳۴/۵	۵۸/۲	۷/۳	۱۰۰		
	آیه چهارم	خفَهُوَ	فراوانی	۴۴	۶۱	۵	۱۱۰	۱/۶۵	۱۳
			درصد	۴۰	۵۵/۵	۴/۵	۱۰۰		
		یَهدینِ	فراوانی	۵۵	۴۹	۶	۱۱۰	۱/۵۵	۱۶
			درصد	۵۰	۴۴/۵	۵/۵	۱۰۰		
وضعیت کلی روخوانی:								**۱/۷۹**	

براساس جدول ۲، میانگین وضعیت کلی روخوانی دانش‌آموزان پایه اول مورد مطالعه ۱/۷۹ (درمقیاس اندازه‌گیری ۱تا ۳) کمتر از حد وســـط ۲ بوده است، بنابراین روخوانی دانش‌آموزان پایه اول در وضعیت نامطلوبی است. کلمهٔ ما که یک هجایی است در مقایسه با سایر کلمات، ساده‌تر بوده است و کلمه‌های یَخلُقُ ، اَنفِقوا و اَلَّفَ که به ترتیب شامل ساکن، حرف ناخوانا و تشدیدند، در مقایسه با سایر کلمات برای دانش‌آموزان مشکل‌تر بوده‌اند.

در اینجا به‌منظور تحلیل واقعی‌تر از اهداف کســـب شـــده، داده‌های روان‌خوانی و روخوانی آیات به مقیاس ۲۰ تبدیل و مطالعه شد.

جدول ۳. آمار توصیفی نمرات روان‌خوانی آیات و روخوانی کلمات از ۲۰

	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
نمره روان‌خوانی از ۲۰	۲۳۲	۳/۶۰	۶/۱۶
نمره روخوانی از ۲۰	۲۳۵	۱۱/۸۷	۲/۵۴

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

ملاحظه می‌شـــود که نمره کسب‌شـــده روان‌خوانی آیات در دانش‌آموزان پایه اول ۳/۶۰ و روخوانی (بخش‌خوانی) کلمات در وضعیت بهتر ۱۱/۸۷ در مقیاس اندازه‌گیری ۲۰ بوده است.

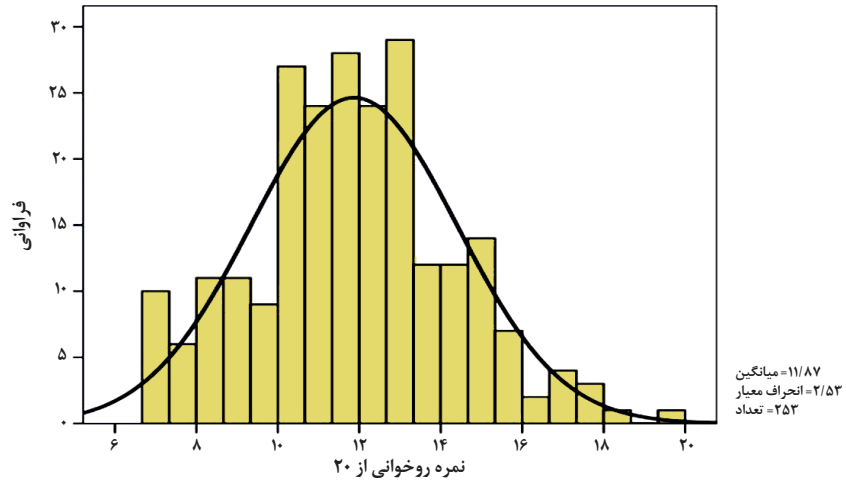

نمودار ۱. نمره روخوانی کلمه‌ها از ۲۰ (پایه اول ابتدایی)

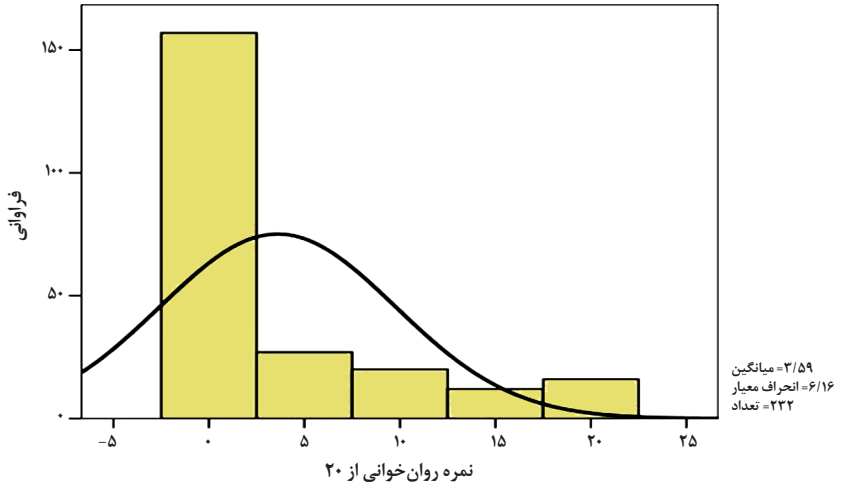

نمودار ۲. نمره روان‌خوانی آیات از ۲۰ (پایه اول ابتدایی)

نمودار ۱ نشان می‌دهد که توزیع نمرات روخوانی کلمات نرمال است، اما نمودار ۲ نشان می‌دهد که نمرات روان‌خوانی آیات توزیع نرمالی ندارد.

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

۲. پایه دوم

در پایه دوم ابتدایی از ۲۴۳ دانش‌آموز در اردیبهشت ماه آزمون گرفته شد که ۶۱ دانش‌آموز از استان تهران، ۷۷ دانش‌آموز از اســـتان آذربایجان غربی، ۵۷ نفر از اســـتان خراسان رضوی و ۴۸ نفر از استان هرمزگان بودند.

تحلیل یافته‌های بخش روان‌خوانی و روخوانی در پایه دوم به شرح زیر است:

جدول ۴. روان‌خوانی آیه از سوی دانش‌آموزان پایه دوم ابتدایی

روان‌خوانی:	نسبت درصد قرائت درست	ترتیب
وَ وَصَّینَا الاِنسان بوالِدَیهِ احسانًا	۲۴	۸
وَ لا حَبَّةٍ فی ظُلُماتِ الاَرضِ	۳۱	۳
وَ جَعَلنا مِنَ الماءِ کُلَّ شَیءٍ حَیٍّ	۲۶	۷
تَنَزَّلُ المَلائِکَةُ وَ الرّوحُ فیها	۳۵	۲
وَ کانَ یَأمُرُ اَهلَهو بالصَّلاةِ وَ الزَّکاه	۲۲	۱۱
تَأکُلُ الطَّیرُ مِنهُ نَبِّئنا بتَأویلهی	۱۹	۱۲
یا اَیُّهَا الَّذینَ آمَنوا اُذکُرُوا اللهَ ذکرًا کَثیرًا	۴۸	۱
عِندَ سِدرَةِ المُنتَهی	۲۷	۶
سَبِّحِ اسمَ رَبِّکَ الاَعلی	۲۳	۹
انَّه و کانَ بِعبادِه ی خَبیرًا بَصیرًا	۲۳	۹
اُولئِکَ اَصحابُ الجَنَّةِ هُم فیها خالِدونَ	۳۲	۳
وَ لِنُعَلِّمَه مِن تَأویلِ الاَحادیثِ	۱۶	۱۴
لِلَّذینَ اَحسَنوا فی هِذِه الدُّنیا حَسَنَةٌ	۳۰	۵
وَ داعِیًا الَی اللهِ بِاِذنه ی وَ سِراجًا مُنیرًا	۱۷	۱۳
وضعیت کلی روان‌خوانی:	**۲۸/۹**	

در جدول ۴ ملاحظه می‌شود که ۲۸/۹ درصد دانش‌آموزان پایه دوم مورد مطالعه توانسته‌اند آیات را روان قرائت کنند، بالاترین درصد روان‌خوانی دانش‌آموزان مربوط به آیهٔ «یا اَیُّهَا الَّذینَ آمَنوا اُذکُرُوا اللهَ ذکرًا کَثیرًا» است (۴۸ درصد) و کمترین درصد مربوط به آیهٔ «وَ لِنُعَلِّمَه و مِن تَأویلِ الاَحادیثِ» است (۱۶ درصد).

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

جدول ۵. روخوانی کلمات هر آیه از سوی دانش‌آموزان پایه دوم ابتدایی

روخوانی			قواعد، اعراب یا اتصال اشتباه بود	بخش بخش و صحیح خواند	بدون بخش کردن به‌صورت روان و صحیح	جمع	میانگین از ۳	ترتیب میانگین
وَ وَصَّینَا الاِنسان بوالِدَیهِ احسانًا	وَ وَصَّینَا	فراوانی	۶۲	۳۷	۱۵	۱۱۴	۱/۵۹	۵۴
		درصد	۵۴	۳۳	۱۳	۱۰۰		
	الاِنسان	فراوانی	۷۲	۱۶	۲۶	۱۱۴	۱/۶	۵۲
		درصد	۶۳	۱۴	۲۳	۱۰۰		
	بوالِدَیهِ	فراوانی	۷۶	۱۶	۲۲	۱۱۴	۱/۵۳	۵۸
		درصد	۶۷	۱۴	۱۹	۱۰۰		
	احسانًا	فراوانی	۲۲	۴۲	۵۰	۱۱۴	۲/۲۵	۱۳
		درصد	۱۹	۳۷	۴۴	۱۰۰		
وَ لا حَبَّةٍ فی ظُلُماتِ الاَرضِ	وَ لا	فراوانی	۸	۱۹	۸۷	۱۱۴	۲/۶۹	۴
		درصد	۷	۱۷	۷۶	۱۰۰		
	حَبَّةٍ	فراوانی	۷۱	۲۹	۱۴	۱۱۴	۱/۵	۶۱
		درصد	۶۲	۲۵	۱۲	۱۰۰		
	فی	فراوانی	۲	۳	۱۰۹	۱۱۴	۲/۹۴	۱
		درصد	۲	۳	۹۶	۱۰۰		
	ظُلُماتِ	فراوانی	۳۵	۴۸	۳۱	۱۱۴	۱/۹۶	۲۵
		درصد	۳۱	۴۲	۲۷	۱۰۰		
	الاَرضِ	فراوانی	۶۴	۹	۴۱	۱۱۴	۱/۸	۳۶
		درصد	۵۶	۸	۳۶	۱۰۰		
وَ جَعَلنا مِنَ الماءِ کُلَّ شَیءٍ حَیٍّ	جَعَلنا	فراوانی	۴۴	۴۳	۲۶	۱۱۳	۱/۸۴	۳۴
		درصد	۳۹	۳۸	۲۳	۱۰۰		
	مِنَ	فراوانی	۲۴	۱۶	۷۳	۱۱۳	۲/۴۳	۱۱
		درصد	۲۱	۱۴	۶۵	۱۰۰		
	الماءِ	فراوانی	۷۵	۱۶	۲۲	۱۱۳	۱/۵۳	۵۷
		درصد	۶۶	۱۴	۲۰	۱۰۰		
	کُلَّ	فراوانی	۲۴	۳۹	۴۹	۱۱۲	۲/۲۲	۱۴
		درصد	۲۱	۳۵	۴۴	۱۰۰		
	شَیءٍ	فراوانی	۴۳	۳۱	۳۸	۱۱۲	۱/۹۶	۲۸
		درصد	۳۸	۲۸	۳۴	۱۰۰		
	حَیٍّ	فراوانی	۵۵	۱۶	۴۰	۱۱۱	۱/۸۶	۳۲
		درصد	۵۰	۱۴	۳۶	۱۰۰		

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

جدول ۵. (ادامه)

روخوانی			قواعد، اعراب یا اتصال اشتباه بود	بخش بخش و صحیح خواند	بدون بخش کردن به‌صورت روان و صحیح	جمع	میانگین از ۳	ترتیب میانگین
تَنَزَّلُ المَلائِکَةُ وَ الرّوحُ فیها	تَنَزَّلُ	فراوانی	۴۸	۴۴	۲۱	۱۱۳	۱/۷۶	۴۰
		درصد	۴۳	۳۹	۱۹	۱۰۰		
	المَلائِکَةُ	فراوانی	۷۷	۱۱	۲۲	۱۱۰	۱/۵	۶۱
		درصد	۷۰	۱۰	۲۰	۱۰۰		
	وَ الرّوحُ	فراوانی	۳۷	۳۹	۳۳	۱۰۹	۱/۹۶	۲۶
		درصد	۳۴	۳۶	۳۰	۱۰۰		
	فیها	فراوانی	۹	۲۸	۷۲	۱۰۹	۲/۵۸	۹
		درصد	۸	۲۶	۶۶	۱۰۰		
وَ کانَ یَأمُرُ اَهلَهو بالصَّلاةِ وَ الزَّکاهِ	وَ کانَ	فراوانی	۶	۲۳	۸۲	۱۱۱	۲/۶۸	۵
		درصد	۵	۲۱	۷۴	۱۰۰		
	یَأمُرُ	فراوانی	۶۰	۳۴	۱۷	۱۱۱	۱/۶۱	۴۸
		درصد	۵۴	۳۱	۱۵	۱۰۰		
	اَهلَهو	فراوانی	۶۶	۳۱	۱۴	۱۱۱	۱/۵۳	۵۶
		درصد	۶۰	۲۸	۱۳	۱۰۰		
	بالصَّلاةِ	فراوانی	۶۳	۲۸	۱۸	۱۰۹	۱/۵۹	۵۵
		درصد	۵۸	۲۶	۱۷	۱۰۰		
	وَ الزَّکاهِ	فراوانی	۵۸	۲۰	۳۰	۱۰۸	۱/۷۴	۴۲
		درصد	۵۴	۱۹	۲۸	۱۰۰		
تَأکُلُ الطَّیرُ مِنهُ نَبِّئنا بتَأوِیلهی	تَأکُلُ	فراوانی	۵۹	۲۵	۲۲	۱۰۶	۱/۶۵	۴۵
		درصد	۵۶	۲۴	۲۱	۱۰۰		
	الطَّیرُ	فراوانی	۶۲	۲۳	۲۰	۱۰۵	۱/۶	۵۰
		درصد	۵۹	۲۲	۱۹	۱۰۰		
	مِنهُ	فراوانی	۵۰	۳۴	۲۱	۱۰۵	۱/۷۲	۴۳
		درصد	۴۸	۳۲	۲۰	۱۰۰		
	نَبِّئنا	فراوانی	۶۸	۳۳	۲	۱۰۳	۱/۳۶	۶۹
		درصد	۶۶	۳۲	۲	۱۰۰		
	بتَأوِیلهی	فراوانی	۶۸	۲۴	۱۱	۱۰۳	۱/۴۵	۶۴
		درصد	۶۶	۲۳	۱۱	۱۰۰		

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

جدول ۵. (ادامه)

روخوانی			قواعد، اعراب یا اتصال اشتباه بود	بخش بخش و صحیح خواند	بدون بخش کردن به‌صورت روان و صحیح	جمع	میانگین از ۳	ترتیب میانگین
یا اَیُّهَا الَّذینَ آمَنوا اُذکُرُوا اللّهَ ذکرًا کَثیرًا	یا اَیُّهَا	فراوانی	۳۸	۲۷	۳۹	۱۰۴	۲/۰۱	۲۳
		درصد	۳۷	۲۶	۳۸	۱۰۰		
	الَّذینَ	فراوانی	۳۲	۱۸	۵۴	۱۰۴	۲/۲۱	۱۵
		درصد	۳۱	۱۷	۵۲	۱۰۰		
	آمَنوا	فراوانی	۸	۱۱	۸۵	۱۰۴	۲/۷۴	۳
		درصد	۸	۱۱	۸۲	۱۰۰		
	اُذکُرُوا	فراوانی	۳۸	۳۵	۳۱	۱۰۴	۱/۹۳	۲۹
		درصد	۳۷	۳۴	۳۰	۱۰۰		
	اللّهَ	فراوانی	۵۶	۸	۴۰	۱۰۴	۱/۸۵	۳۳
		درصد	۵۴	۸	۳۹	۱۰۰		
	ذکرًا	فراوانی	۳۷	۱۸	۴۹	۱۰۴	۲/۱۲	۱۷
		درصد	۳۶	۱۷	۴۷	۱۰۰		
	کَثیرًا	فراوانی	۲۱	۲۰	۶۳	۱۰۴	۲/۴	۱۲
		درصد	۲۰	۱۹	۶۱	۱۰۰		
عِندَ سِدرَةِ لمُنتَهی	عِندَ	فراوانی	۳۴	۳۲	۵۱	۱۱۷	۲/۱۵	۱۶
		درصد	۲۹	۲۷	۴۴	۱۰۰		
	سِدرَةِ	فراوانی	۴۹	۴۲	۲۶	۱۱۷	۱/۸	۳۵
		درصد	۴۲	۳۶	۲۲	۱۰۰		
	المُنتَهی	فراوانی	۸۰	۲۲	۱۵	۱۱۷	۱/۴۴	۶۵
		درصد	۶۸	۱۹	۱۳	۱۰۰		
سَبِّحِ اسمَ رَبِّکَ الاَعلی	سَبِّحِ	فراوانی	۶۵	۳۲	۱۹	۱۱۶	۱/۶	۴۹
		درصد	۵۶	۲۸	۱۶	۱۰۰		
	اسمَ	فراوانی	۶۶	۲۷	۲۳	۱۱۶	۱/۶۳	۴۷
		درصد	۵۷	۲۳	۲۰	۱۰۰		
	رَبِّکَ	فراوانی	۴۰	۴۵	۳۱	۱۱۶	۱/۹۲	۳۰
		درصد	۳۵	۳۹	۲۷	۱۰۰		
	الاَعلی	فراوانی	۸۵	۱۴	۱۷	۱۱۶	۱/۴۱	۶۶
		درصد	۷۳	۱۲	۱۵	۱۰۰		

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

جدول ۵. (ادامه)

روخوانی			قواعد، اعراب یا اتصال اشتباه بود	بخش بخش و صحیح خواند	بدون بخش کردن به‌صورت روان و صحیح	جمع	میانگین از ۳	ترتیب میانگین
انَّه و کانَ بِعبادِه ی خَبیرًا بَصیرًا	انَّه و	فراوانی	۵۶	۲۸	۳۲	۱۱۶	۱/۷۹	۳۷
		درصد	۴۸	۲۴	۲۸	۱۰۰		
	کانَ	فراوانی	۱۲	۱۴	۸۹	۱۱۵	۲/۶۷	۶
		درصد	۱۰	۱۲	۷۷	۱۰۰		
	بِعبادِه ی	فراوانی	۷۳	۳۰	۱۲	۱۱۵	۱/۴۷	۶۳
		درصد	۶۴	۲۶	۱۰	۱۰۰		
	خَبیرًا	فراوانی	۵۳	۳۳	۲۹	۱۱۵	۱/۷۹	۳۸
		درصد	۴۶	۲۹	۲۵	۱۰۰		
	بَصیرًا	فراوانی	۳۶	۳۱	۴۷	۱۱۴	۲/۱	۱۸
		درصد	۳۲	۲۷	۴۱	۱۰۰		
اُولِئکَ اَصحابُ الجَنَّةِ هُم فیها خالِدونَ	اُولِئکَ	فراوانی	۵۹	۳۴	۱۹	۱۱۲	۱/۶۴	۴۶
		درصد	۵۳	۳۰	۱۷	۱۰۰		
	اَصحابُ	فراوانی	۲۷	۵۴	۳۱	۱۱۲	۲/۰۴	۲۲
		درصد	۲۴	۴۸	۲۸	۱۰۰		
	الجَنَّةِ	فراوانی	۶۰	۳۷	۱۵	۱۱۲	۱/۶	۵۱
		درصد	۵۴	۳۳	۱۳	۱۰۰		
	هُم	فراوانی	۲۱	۸	۸۳	۱۱۲	۲/۵۵	۱۰
		درصد	۱۹	۷	۷۴	۱۰۰		
	فیها	فراوانی	۹	۲۶	۷۶	۱۱۱	۲/۶	۸
		درصد	۸	۲۳	۶۹	۱۰۰		
	خالِدونَ	فراوانی	۴۰	۲۶	۴۵	۱۱۱	۲/۰۵	۲۰
		درصد	۳۶	۲۳	۴۱	۱۰۰		
وَ لِنُعَلِّمَه و تَأویلِ الاَحادیثِ	وَ لِنُعَلِّمَه و	فراوانی	۷۹	۲۸	۲	۱۰۹	۱/۲۹	۷۰
		درصد	۷۳	۲۶	۲	۱۰۰		
	مِن	فراوانی	۲۰	۳	۸۶	۱۰۹	۲/۶۱	۷
		درصد	۱۸	۳	۷۹	۱۰۰		
	تَأویلِ	فراوانی	۵۸	۲۸	۲۳	۱۰۹	۱/۶۸	۴۴
		درصد	۵۳	۲۶	۲۱	۱۰۰		
	الاَحادیثِ	فراوانی	۸۰	۱۳	۱۵	۱۰۸	۱/۴	۶۷
		درصد	۷۴	۱۲	۱۴	۱۰۰		

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]

[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

جدول ۵. (ادامه)

روخوانی			قواعد، اعراب یا اتصال اشتباه بود	بخش بخش و صحیح خواند	بدون بخش کردن به‌صورت روان و صحیح	جمع	میانگین از ۳	ترتیب میانگین
لِلَّذینَ اَحسَنوا فی هِذه الدُّنیا حَسَنَةٌ	لِلَّذینَ	فراوانی	۶۲	۲۹	۱۸	۱۰۹	۱/۶	۵۳
		درصد	۵۷	۲۷	۱۷	۱۰۰		
	اَحسَنوا	فراوانی	۳۶	۳۳	۴۰	۱۰۹	۲/۰۴	۲۱
		درصد	۳۳	۳۰	۳۷	۱۰۰		
	فی	فراوانی	۵		۱۰۳	۱۰۸	۲/۹۱	۲
		درصد	۵		۹۵	۱۰۰		
	هِذِه	فراوانی	۴۲	۳۵	۳۱	۱۰۸	۱/۹	۳۱
		درصد	۳۹	۳۲	۲۹	۱۰۰		
	الدُّنیا	فراوانی	۳۸	۳۴	۳۶	۱۰۸	۱/۹۸	۲۴
		درصد	۳۵	۳۲	۳۳	۱۰۰		
	حَسَنَةٌ	فراوانی	۴۲	۲۸	۳۸	۱۰۸	۱/۹۶	۲۷
		درصد	۳۹	۲۶	۳۵	۱۰۰		
وَ داعِیاً اِلَی‌اللهِ بِاِذنه‌ی وَ سِراجاً مُنیراً	وَ داعِیًا	فراوانی	۷۷	۲۲	۱۰	۱۰۹	۱/۳۹	۶۸
		درصد	۷۱	۲۰	۹	۱۰۰		
	اِلَی	فراوانی	۷۶	۱۰	۲۳	۱۰۹	۱/۵۱	۵۹
		درصد	۷۰	۹	۲۱	۱۰۰		
	اللهِ	فراوانی	۵۶	۱۹	۳۳	۱۰۸	۱/۷۹	۳۹
		درصد	۵۲	۱۸	۳۱	۱۰۰		
	بِاِذنه‌ی	فراوانی	۶۷	۲۷	۱۴	۱۰۸	۱/۵۱	۶۰
		درصد	۶۲	۲۵	۱۳	۱۰۰		
	وَ سِراجًا	فراوانی	۵۰	۳۵	۲۳	۱۰۸	۱/۷۵	۴۱
		درصد	۴۶	۳۲	۲۱	۱۰۰		
	مُنیرًا	فراوانی	۳۲	۳۵	۴۱	۱۰۸	۲/۰۸	۱۹
		درصد	۳۰	۳۲	۳۸	۱۰۰		
وضعیت کلی روان‌خوانی:							**۱/۹۱**	

براساس جدول ۵، میانگین وضعیت کلی روخوانی دانش‌آموزان پایه دوم مورد مطالعه ۱/۹۱ (درمقیاس اندازه‌گیری ۱تا ۳) کمتر از حد وسط ۲ بوده است، بنابراین روخوانی دانش‌آموزان پایه دوم در وضعیت مطلوبی نیست. کلمهٔ فی که یک هجایی است در مقایسه با سایر کلمات، ساده‌تر بوده است و کلمه‌های وَ داعِیًا، نَبِّئنا، وَ لِنُعَلِّمَه در مقایسه با سایر کلمات برای دانش‌آموزان مشکل‌تر بوده است.

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

در اینجا به‌منظور تحلیل واقعی‌تر از اهداف کسب‌شده، داده‌های روان‌خوانی آیات و روخوانی کلمات آیات به مقیاس ۲۰ تبدیل و مطالعه شد.

جدول ۶. آمار توصیفی نمرات روان‌خوانی آیات و روخوانی کلمات از ۲۰

	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
نمره روان‌خوانی از ۲۰	۲۲۷	۵/۱۵	۶/۶۰
نمره روخوانی از ۲۰	۲۳۲	۱۲/۶۲	۳/۱۵

ملاحظه می‌شـــود که نمره کسب‌شـــده روان‌خوانی آیات در دانش‌آموزان پایه دوم ۵/۱۵ و روخوانی کلمات در وضعیت بهتر ۱۲/۶۲ در مقیاس اندازه‌گیری ۲۰ بوده است.

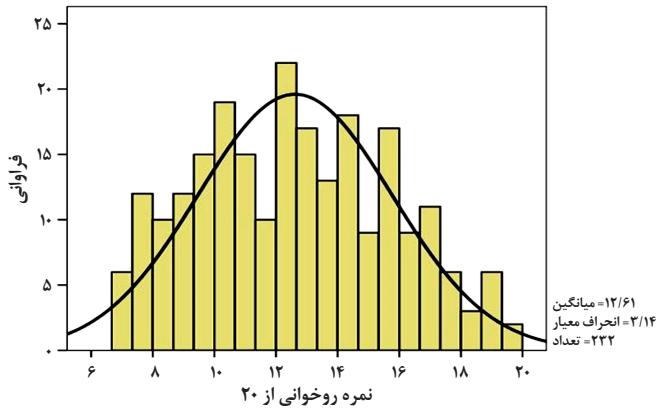

نمودار ۳. نمره روخوانی کلمه‌ها از ۲۰ (پایه دوم ابتدایی)

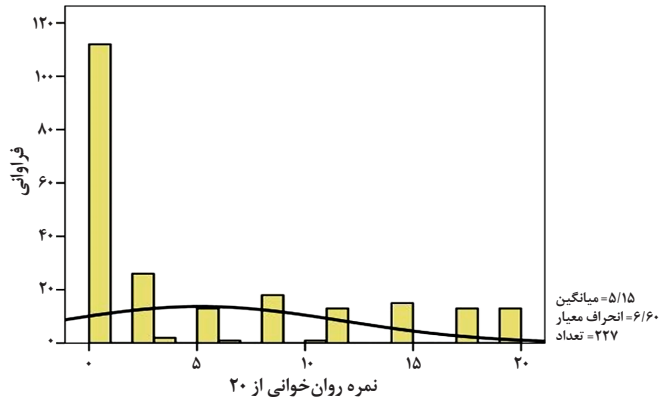

نمودار ۴. نمره روان‌خوانی آیات از ۲۰ (پایه دوم ابتدایی)

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

نمودار ۳ نشـــان می‌دهد که توزیع نمرات روخوانی کلمات نرمال اســـت، اما نمودار ۴ نشان می‌دهد نمرات روان‌خوانی آیات توزیع نرمالی ندارد.

۳. پایه سوم

در پایه ســـوم ابتدایی از ۲۴۷ دانش‌آموز در اردیبهشـــت ماه آزمون گرفته شد که ۷۹ دانش‌آموز از اســـتان آذربایجان غربی، ۵۷ دانش‌آموز از اســـتان هرمزگان، ۵۶ نفر از استان تهران و ۵۵ نفر از استان خراسان رضوی بودند.

تحلیل یافته‌های بخش روان‌خوانی و روخوانی در پایه سوم به شرح زیر است:

جدول ۷. روان‌خوانی آیه از سوی دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی

روان‌خوانی:	نسبت درصد قرائت درست	ترتیب
سَلام علَی اِبراهیمَ	۸۹/۵	۱
کَذلکِ نجزی المُحسِنینَ	۷۲	۲
اِنَّه و مِن عِبادِنَا المُومِنینَ	۵۸/۷	۵
وَ بَشَّرناهُ بِاسحاقَ نبیًّا مِنَ الصّالِحینَ	۳۶	۲۰
وَ بارَکنا عَلَیه وَ عَلی اِسحاقَ وَ مِن ذُرِّیَّتِهِما مُحسِنٌ وَ ظالِمٌ لِنَفسِه ی مُبینٌ	۴۲/۷	۱۱
وَ لَقَد مَنَنّا عَلی موسی وَ هارونَ	۷۰/۳	۴
وَ نَجَّیناهُما وَ قَومَهُما منَ الکَربِ العَظیمِ	۳۰/۱	۲۸
وَ نَصَرنا هُم فَکانوا هُمُ الغالِبینَ	۴۲/۵	۱۳
وَ ءاتَیناهُمَا الکِتابَ المُستَبینَ	۳۷/۸	۱۸
اقِم الصَّلاةَ لِدُلوکِ الشَّمسِ الی غَسَقِ اللَّیلِ وَ قُرءانَ الفَجر انَّ قُرءانَ الفَجر کانَ مَشهودًا	۵۰/۷	۸
وَ مِنَ اللَّیلِ فَتَهَجَّد به ی نافِلَةً لَکَ عَسی اَن یَبعَثَکَ رَبُّکَ مَقامًا محَمودًا	۴۶/۳	۱۳
وقل رب ادَخِلنی مُدخَلَ صِدقٍ وَ اخَرِجنی مخُرَجَ صِدقٍ وَ اجعَل لی مِن لَدُنکَ سُلطانًا نَصیرًا	۴۱/۵	۲۰

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

جدول ۷. (ادامه)

روان‌خوانی:	نسبت درصد قرائت درست	ترتیب
وَ قلْ جاءَ الحَقُّ وَ زَهَقَ الباطِلُ انَّ الباطِلَ کانَ زَهوقًا	۵۴/۵	۷
وَ ننُزِّلُ مِنَ القُرءانِ ما هُوَ شِفاءٌ وَ رَحمَةٌ لِلمُومِنینَ وَ لا یَزیدُ الظّالِمینَ الا خَسارًا	۴۶/۲	۱۶
وَ اذا اَنعَمنا عَلَی انسانِ اَعرَضَ وَ نَا بجانِبه ی وَ اِذا مَسَّهُ الشَّرُّ کانَ یَئوسًا	۴۱/۵	۲۰
قُل کُلٌّ یعَمَلُ عَلی شاکِلَته ی فَرَبُّکُماَعلَمُ بمَن هُوَ اَهدی سَبیلً	۴۱/۵	۲۰
فَمَا أُوتِیتُمْ مِنْ شَیْءٍ فَمَتَاعُ الْحَیَاةِ الدُّنْیَا وَمَا عِنْدَ اللّهِ خَیْرٌ وَأَبْقَی لِلّذِینَ آمَنُوا وَعَلَی رَبِّهِمْ یَتَوَکَّلُونَ	۵۶/۹	۹
وَ الَّذِینَ یَجْتَنِبُونَ کَبائِرَ الْإِثْمِ وَ الْفَواحِشَ وَ إِذا ما غَضِبُوا هُمْ یَغْفِرُونَ	۴۳/۹	۲۶
وَ الَّذِینَ اسْتَجابُوا لِرَبِّهِمْ وَ أَقامُوا الصَّلاةَ وَ أَمْرُهُمْ شُوری بَیْنَهُمْ وَ مِمّا رَزَقْناهُمْ یُنْفِقُونَ	۵۰	۱۸
وَ الَّذِینَ إِذا أَصابَهُمُ الْبَغْیُ هُمْ یَنْتَصِرُونَ	۴۰/۷	۲۸
وَ جَزاءُ سَیِّئَةٍ سَیِّئَةٌ مِثْلُها فَمَنْ عَفا وَ أَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَی اللّهِ إِنَّهُ لایُحِبُّ الظّالِمِینَ	۵۴/۵	۱۶
لَعَلّنَا نَتّبِعُ السّحَرَةَ إِنْ کَانُوا هُمُ الْغَالِبِینَ	۵۲/۵	۱۱
فَلَمّا جَاءَ السّحَرَةُ قَالُوا لِفِرْعَوْنَ أَئِنّ لَنَا لَأَجْرًا إِنْ کُنّا نَحْنُ الْغَالِبِینَ	۴۵	۲۰
قَالَ نَعَمْ وَإِنّکُمْ إِذًا لَمِنَ الْمُقَرّبِینَ	۳۷/۷	۲۷
قَالَ لَهُمْ مُوسَی أَلْقُوا مَا أَنْتُمْ مُلْقُونَ	۶۵	۶
فَأَلْقَوْا حِبَالَهُمْ وَعِصِیّهُمْ وَقَالُوا بِعِزّةِ فِرْعَوْنَ إِنّا لَنَحْنُ الْغَالِبُونَ	۳۱/۱	۳۰
فَأَلْقَی مُوسَی عَصَاهُ فَإِذَا هِیَ تَلْقَفُ مَا یَأْفِکُونَ	۴۲/۶	۲۵
فَأُلْقِیَ السّحَرَةُ سَاجِدِینَ	۵۶/۹	۹
قَالُوا آمَنّا بِرَبِّ الْعَالَمِینَ	۵۲/۵	۱۳
رَبِّ مُوسَی وَهَارُونَ	۹۱/۵	۲
وضعیت کلی روان خوانی:	**۵۵/۳**	

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]

[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

در جدول ۷ ملاحظه می‌شود که ۵۵/۳ درصد از دانش‌آموزان پایه سوم مورد مطالعه توانسته‌اند آیات را روان قرائت کنند. بالاترین درصد روان‌خوانی دانش‌آموزان مربوط به آیهٔ «سَلام علَی اِبراهیمَ» است (۸۹/۵ درصد) و کمترین درصد مربوط به آیهٔ «وَ نَجَّیناهُما وَ قَومَهُما منَ الکَربِ العَظیم» است (۳۰/۱ درصد).

جدول ۸. روخوانی کلمات هر آیه از سوی دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی

روخوانی:	میانگین از ۳	ترتیب میانگین	روخوانی:	میانگین از ۳	ترتیب میانگین	روخوانی:	میانگین از ۳	ترتیب میانگین	روخوانی:	میانگین از ۳	ترتیب میانگین	روخوانی:	میانگین از ۳	ترتیب میانگین
ما	۳	۱	قَالُوا	۲/۷۰	۵۰	الغالِبینَ	۲/۴۲	۹۹	کَبائِرَ	۲/۱۴	۱۴۸	لنَفسِه ی	۱/۸۷	۱۹۷
مَا	۳	۲	سَبیلٌ	۲/۶۹	۵۱	وَ اَصْلَحَ	۲/۴۲	۱۰۰	یَغْفِرُونَ	۲/۱۴	۱۴۹	یَبعَثَکَ	۱/۸۷	۱۹۸
مَا	۲/۹۷	۳	مِن	۲/۶۹	۵۲	الدُّنْیَا	۲/۴۱	۱۰۱	وَ مِنَ	۲/۱۴	۱۵۰	الْحَیَاةِ	۱/۸۶	۱۹۹
مِن	۲/۹۵	۴	اَن	۲/۶۷	۵۳	فَإِذَا	۲/۴۱	۱۰۲	الصَّالِحینَ	۲/۱۳	۱۵۱	اَنعَمنا	۱/۸۶	۲۰۰
کانَ	۲/۹۴	۵	شُوری	۲/۶۶	۵۴	عَلَی	۲/۴۰	۱۰۳	الباطِلَ	۲/۱۲	۱۵۲	اَعلَمُ	۱/۸۶	۲۰۱
اِبراهیمَ	۲/۹۳	۶	وَ الَّذینَ	۲/۶۶	۵۵	خَیْرٌ	۲/۴۰	۱۰۴	الظّالِمینَ	۲/۱۱	۱۵۳	مُحسِنٌ	۱/۸۵	۲۰۲
وَ هارونَ	۲/۹۲	۷	لی	۲/۶۶	۵۶	اِنَّه و	۲/۳۹	۱۰۵	یعَمَلُ	۲/۱۱	۱۵۴	کُنّا	۱/۸۵	۲۰۳
مُوسَی	۲/۹۲	۸	سَاجِدِینَ	۲/۶۴	۵۷	هُمْ	۲/۳۹	۱۰۶	رَزَقْناهُمْ	۲/۱۱	۱۵۵	الکَربِ	۱/۸۴	۲۰۴
وَمَا	۲/۹۱	۹	وَ اذا	۲/۶۲	۵۸	بِرَبِّ	۲/۳۷	۱۰۷	وَ ظالِمٌ	۲/۱۱	۱۵۶	لِفِرْعَوْنَ	۱/۸۴	۲۰۵
مُوسَی	۲/۹۰	۱۰	عَلَی	۲/۶۰	۵۹	الظّالِمِینَ	۲/۳۶	۱۰۸	نَحْنُ	۲/۱۰	۱۵۷	غَضِبُوا	۱/۸۳	۲۰۶
مِنْ	۲/۹۰	۱۱	منَ	۲/۵۹	۶۰	مِنَ	۲/۳۵	۱۰۹	القُرءانِ	۲/۰۹	۱۵۸	لَمِنَ	۱/۸۲	۲۰۷
عَلی	۲/۸۹	۱۲	انَّ	۲/۵۹	۶۱	عَلَیه	۲/۳۳	۱۱۰	الحَقُّ	۲/۰۹	۱۵۹	الشَّرُّ	۱/۸۱	۲۰۸
لا	۲/۸۹	۱۳	أَنْتُمْ	۲/۵۹	۶۲	اقم	۲/۳۳	۱۱۱	لِلّذِینَ	۲/۰۷	۱۶۰	لَدُنکَ	۱/۸۱	۲۰۹
مُوسَی	۲/۸۹	۱۴	وَ الَّذینَ	۲/۵۶	۶۳	خَسارًا	۲/۳۲	۱۱۲	یَتَوَکَّلُونَ	۲/۰۵	۱۶۱	وَ الْفَواحِشَ	۱/۷۹	۲۱۰
قَالُوا	۲/۸۸	۱۵	هُوَ	۲/۵۵	۶۴	وَ قُرءانَ	۲/۳۱	۱۱۳	المُستَبینَ	۲/۰۳	۱۶۲	یَأْفِکُونَ	۱/۷۹	۲۱۱
وَهَارُونَ	۲/۸۸	۱۶	نَصیرًا	۲/۵۵	۶۵	سُلطانًا	۲/۳۱	۱۱۴	وَإِنَّکُمْ	۲/۰۲	۱۶۳	سَیِّئَةٌ	۱/۷۸	۲۱۲
موسی	۲/۸۸	۱۷	لَهُمْ	۲/۵۴	۶۶	إِذْا	۲/۳۱	۱۱۵	شاکِلَته ی	۲/۰۲	۱۶۴	وَ اخرِجنی	۱/۷۸	۲۱۳
کانَ	۲/۸۸	۱۸	اِسحاقَ	۲/۵۴	۶۷	اللّهِ	۲/۳۱	۱۱۶	الباطِلُ	۲/۰۲	۱۶۵	بِاسحاقَ	۱/۷۷	۲۱۴
وَ لا	۲/۸۸	۱۹	اللّهِ	۲/۵۳	۶۸	یَزیدُ	۲/۳۱	۱۱۷	لِلمُومِنینَ	۲	۱۶۶	الا	۱/۷۷	۲۱۵
کانَ	۲/۸۸	۲۰	وَ إِذا	۲/۵۳	۶۹	الْعَالَمِینَ	۲/۳۱	۱۱۸	یَنُوسًا	۲	۱۶۷	السّحَرَةُ	۱/۷۶	۲۱۶
إِذا	۲/۸۸	۲۱	یُحِبُّ	۲/۵۳	۷۰	هِیَ	۲/۳۰	۱۱۹	أَلْقُوا	۲	۱۶۸	وَ بارَکنا	۱/۷۶	۲۱۷
هُمْ	۲/۸۶	۲۲	العَظیمِ	۲/۵۳	۷۱	اَهدی	۲/۲۹	۱۲۰	اللَّیلِ	۱/۹۹	۱۶۹	وَ نَا	۱/۷۵	۲۱۸
ما	۲/۸۴	۲۳	کَذلِکِ	۲/۵۳	۷۲	مَقامًا	۲/۲۸	۱۲۱	الْغَالِبُونَ	۱/۹۸	۱۷۰	لِدُلوکِ	۱/۷۵	۲۱۹
قَالَ	۲/۸۴	۲۴	لَنَا	۲/۵۲	۷۳	هُوَ	۲/۲۸	۱۲۲	شِفاءٌ	۱/۹۷	۱۷۱	فَأَلْقَیَ	۱/۷۵	۲۲۰
رَبِّ	۲/۸۱	۲۵	مَشهودًا	۲/۵۲	۷۴	الشَّمسِ	۲/۲۷	۱۲۳	فِرْعَوْنَ	۱/۹۷	۱۷۲	یَجْتَنِبُونَ	۱/۷۴	۲۲۱
جَاءَ	۲/۸۰	۲۶	قُرءانَ	۲/۵۲	۷۵	المُومِنینَ	۲/۲۷	۱۲۴	لَنَحْنُ	۱/۹۷	۱۷۳	لَأَجْرًا	۱/۷۴	۲۲۲

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

جدول ۸. (ادامه)

روخوانی:	میانگین از ۳	ترتیب میانگین	روخوانی:	میانگین از ۳	ترتیب میانگین	روخوانی:	میانگین از ۳	ترتیب میانگین	روخوانی:	میانگین از ۳	ترتیب میانگین	روخوانی:	میانگین از ۳	ترتیب میانگین
وَقَالُوا	۲/۸۰	۲۷	فَكانوا	۲/۵۱	۷۶	نجزی	۲/۲۶	۱۲۵	أَصابَهُمْ	۱/۹۶	۱۷۴	سَيِّئَةٌ	۱/۷۱	۲۲۳
علَى	۲/۸۰	۲۸	عَصَاهُ	۲/۵۱	۷۷	شَيْءٍ	۲/۲۴	۱۲۶	الكِتابَ	۱/۹۶	۱۷۵	وَ نُنَزِّلُ	۱/۷۱	۲۲۴
بهی	۲/۷۹	۲۹	انَّ	۲/۵۱	۷۸	وَ جَزاءُ	۲/۲۴	۱۲۷	ادخِلنی	۱/۹۶	۱۷۶	مَسَّهُ	۱/۷۱	۲۲۵
قَالَ	۲/۷۹	۳۰	مِنَ	۲/۵۰	۷۹	لِرَبِّهِمْ	۲/۲۳	۱۲۸	بجانِبهی	۱/۹۵	۱۷۷	قَومَهُما	۱/۷۰	۲۲۶
وَ مِن	۲/۷۹	۳۱	عِنْدَ	۲/۵۰	۸۰	صِدقٍ	۲/۲۲	۱۲۹	كُلِّ	۱/۹۵	۱۷۸	وَ اجعَل	۱/۶۹	۲۲۷
مُبينٌ	۲/۷۹	۳۲	وَأَبْقَى	۲/۵۰	۸۱	اللَّيلِ	۲/۲۱	۱۳۰	السّحَرَةُ	۱/۹۵	۱۷۹	فَأَلْقَوْا	۱/۶۶	۲۲۸
قُل	۲/۷۸	۳۳	وَ الَّذِينَ	۲/۵۰	۸۲	صِدقٍ	۲/۲۱	۱۳۱	فَلَمّا	۱/۹۳	۱۸۰	مَنَنّا	۱/۶۳	۲۲۹
عَفا	۲/۷۸	۳۴	محَمودًا	۲/۴۹	۸۳	الْغَالِبِينَ	۲/۲۰	۱۳۲	بِعِزَّةِ	۱/۹۳	۱۸۱	وَ نَصَرناهُم	۱/۶۲	۲۳۰
وقل	۲/۷۷	۳۵	بمَن	۲/۴۹	۸۴	حِبَالَهُمْ	۲/۲۰	۱۳۳	أُوتِيتُمْ	۱/۹۳	۱۸۲	اسْتَجابُوا	۱/۶۱	۲۳۱
فَمَنْ	۲/۷۶	۳۶	هُمُ	۲/۴۹	۸۵	الفَجر	۲/۱۹	۱۳۴	نافِلَةً	۱/۹۳	۱۸۳	الْإِثْمِ	۱/۶۰	۲۳۲
فَمَا	۲/۷۶	۳۷	إِنْ	۲/۴۹	۸۶	وَ أَقامُوا	۲/۱۹	۱۳۵	عِبادِنَا	۱/۹۲	۱۸۴	نبِيًّا	۱/۶۰	۲۳۳
وَ قلْ	۲/۷۶	۳۸	إِنَّهُ	۲/۴۷	۸۷	الْغَالِبِينَ	۲/۱۸	۱۳۶	فَأَلْقَى	۱/۹۲	۱۸۵	فَتَهَجَّد	۱/۶۰	۲۳۴
عَلى	۲/۷۵	۳۹	وَ لَقَد	۲/۴۷	۸۸	غَسَقِ	۲/۱۶	۱۳۷	مُدخَلَ	۱/۹۱	۱۸۶	وَعِصِيّهُمْ	۱/۵۹	۲۳۵
وَ عَلى	۲/۷۵	۴۰	إِنْ	۲/۴۷	۸۹	وَ رَحمَةً	۲/۱۵	۱۳۸	مخْرَج	۱/۹۱	۱۸۷	وَ ءاتَيناهُمَا	۱/۵۳	۲۳۶
عَسى	۲/۷۵	۴۱	الصَّلاةَ	۲/۴۶	۹۰	الفَجر	۲/۱۵	۱۳۹	وَ زَهَقَ	۱/۹۱	۱۸۸	وَنَجَّيناهُما	۱/۵۰	۲۳۷
هُمْ	۲/۷۴	۴۲	الى	۲/۴۶	۹۱	رَبُّكَ	۲/۱۵	۱۴۰	لَعَلَّنَا	۱/۹۰	۱۸۹	ذُرِّيَّتِهِما	۱/۴۹	۲۳۸
رب	۲/۷۳	۴۳	إِنَّا	۲/۴۴	۹۲	نَعَمْ	۲/۱۵	۱۴۱	تَلْقَفُ	۱/۹۰	۱۹۰	نَتَّبِعُ	۱/۴۹	۲۳۹
جاءَ	۲/۷۳	۴۴	رَبِّهِمْ	۲/۴۴	۹۳	مُلْقُونَ	۲/۱۵	۱۴۲	انسانِ	۱/۸۹	۱۹۱	آمَنّا	۱/۴۹	۲۴۰
آمَنُوا	۲/۷۲	۴۵	سَلام	۲/۴۳	۹۴	مِثْلُها	۲/۱۵	۱۴۳	السّحَرَةَ	۱/۸۹	۱۹۲	الْمُقَرَّبِينَ	۱/۴۸	۲۴۱
لَكَ	۲/۷۲	۴۶	الصَّلاةَ	۲/۴۳	۹۵	وَ أَمْرُهُمْ	۲/۱۴	۱۴۴	فَمَتاعٌ	۱/۸۸	۱۹۳	اَعرَضَ	۱/۴۵	۲۴۲
وَ اِذا	۲/۷۲	۴۷	بَيْنَهُمْ	۲/۴۳	۹۶	وَ مِمّا	۲/۱۴	۱۴۵	فَرَبُّكُم	۱/۸۸	۱۹۴	الْبَغْيُ	۱/۳۹	۲۴۳
وَعَلَى	۲/۷۲	۴۸	زَهوقًا	۲/۴۲	۹۷	يُنْفِقُونَ	۲/۱۴	۱۴۶	فَأَجْرُهُ	۱/۸۷	۱۹۵	وَ بَشَّرناهُ	۱/۳۳	۲۴۴
كَانُوا	۲/۷۲	۴۹	المُحسِنينَ	۲/۴۲	۹۸	يَنْتَصِرُونَ	۲/۱۴	۱۴۷	أَنِّ	۱/۸۷	۱۹۶	وضعیت کلی	۲/۲۷	

براســـاس جدول ۸ میانگین وضعیت کلی روخوانی دانش‌آموزان پایه سوم مورد مطالعه ۲/۲۷ (درمقیاس اندازه‌گیری ۱تا ۳) بیش از حد وســـط ۲ و در وضعیت قابل قبولی بوده اســـت. کلمهٔ ما که یک هجایی اســـت در مقایســـه با سایر کلمات، ساده‌تر بوده است و کلمه‌های اَعرَضَ، الْبَغْيُ، وَ بَشَّـــرناهُ درمقایسه با سایر کلمات برای دانش‌آموزان مشکل‌تر بوده است.

در اینجا به‌منظور تحلیل واقعی‌تر از اهداف کسب شده، داده‌های روان‌خوانی آیات و روخوانی کلمات آیات به مقیاس ۲۰ تبدیل و مطالعه شد.

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]

[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

جدول ۹. آمار توصیفی نمرات روان‌خوانی آیات و روخوانی کلمات از ۲۰

	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
نمره روان‌خوانی از ۲۰	۲۶۲	۹/۹۶	۷/۵۴
نمره روخوانی از ۲۰	۲۶۳	۱۵/۰۳	۲/۷۰

در جدول ۹ ملاحظه می‌شود که نمره کسب‌شده روان‌خوانی آیات در دانش‌آموزان پایه سوم ۹/۹۶ و روخوانی کلمات در وضعیت بهتر ۱۵/۰۳ در مقیاس اندازه گیری ۲۰ بوده است.

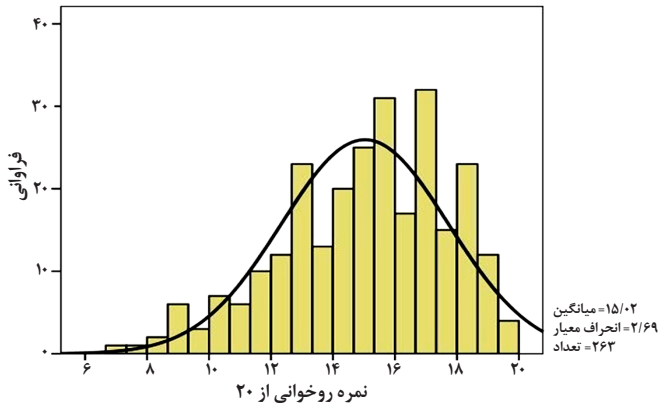

نمودار ۵. نمره روخوانی کلمه‌ها از ۲۰ (پایه سوم ابتدایی)

نمودار ۵ نشان می‌دهد که توزیع نمرات به سمت راست متمایل است.

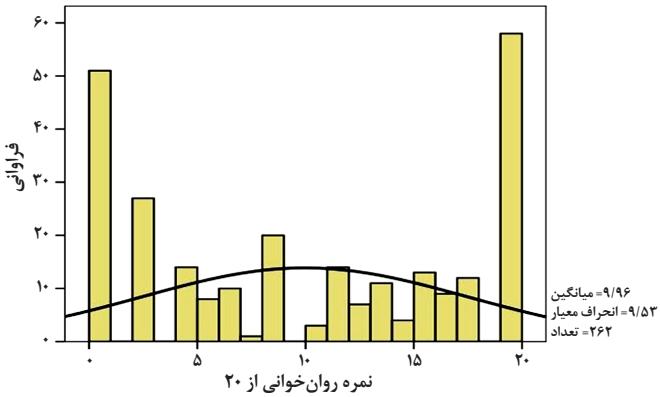

نمودار ۶. نمره روان‌خوانی آیات از ۲۰ (پایه سوم ابتدایی)

نمودار ۶ نشان می‌دهد که نمرات روان‌خوانی آیات توزیع نرمالی ندارد.

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

بحث و نتیجه‌گیری

مهم‌ترین هدف مهارتی در هر سه پایه روخوانی و روان‌خوانی سوره‌ها و عبارات قرآنی است. در صورتی که بخواهیم روند کسب مهارت روخوانی و روان‌خوانی را از پایه اول تا سوم پیگیری کنیم، این مسیر به شرح جدول ۱۰ است:

جدول ۱۰. میانگین نمرات روان‌خوانی و روخوانی در سه پایه اول تا سوم

	میانگین پایه اول	میانگین پایه دوم	میانگین پایه سوم
نمره روان‌خوانی از ۲۰	۳/۰۶	۵/۱۵	۹/۹۶
نمره روخوانی از ۲۰	۱۱/۸۷	۱۲/۶۲	۱۵/۰۳

چنانکه ملاحظه می‌شود هدف روان‌خوانی تا پایان سوم ابتدایی اگرچه سیر صعودی داشته اما محقق نشده است. در پایه اول میانگین ۳/۰۶، پایه دوم ۵/۱۵ و در پایه سوم ۹/۹۶ است. به بیان دیگر این برنامه نتوانسته است تا پایان دوره اول ابتدایی هم دانش‌آموزان را به مهارت روان‌خوانی برساند.

در بخش روخوانی کلمات به‌صورت بخش‌خوانی اوضاع بهتر است. میانگین بخش‌خوانی کلمات در پایه اول ۱۱/۸۷، پایه دوم ۱۲/۶۲و در پایه سوم ۱۵/۰۳ است. این یافته نشان می‌دهد که برنامه درسی قرآن در هدف بخش‌خوانی کلمات قرآنی در پایان دوره اول ابتدایی موفقیت نسبی داشته است.

نکته قابل توجه دیگر این است که آیا این نتایج فقط محصول آموزش قرآن در مدارس است یا دانش‌آموزان در سایر مراکز نیز آموزش می‌بینند. در مصاحبه با دانش‌آموزان وقتی از آنها سؤال شد که در مؤسسات دیگری مانند دارالقرآن به یادگیری قرآن پرداخته‌اند یا خیر، پاسخ آنها به شرح زیر بود:

جدول ۱۱. شرکت در مؤسسات قرآنی

آیا در مؤسسات دیگری مانند دارالقرآن به یادگیری قرآن پرداخته‌اید؟	فروانی	درصد از کل	درصد اظهار شده
بله	۹۳	۳۱/۵	۳۲/۳
خیر	۱۹۵	۶۶/۱	۶۷/۷
جمع	۲۸۸	۹۷/۶	۱۰۰
بدون پاسخ	۷	۲/۴	
جمع	۲۹۵	۱۰۰	

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

جدول ۱۱ حاکی از آن اســـت که ۹۳ نفر از دانش‌آموزان (۳۲/۳ درصد) در موسسات قرآنی خارج از مدرســـه شـــرکت می‌کنند. این تعداد تقریباً معادل یک سوم کل دانش‌آموزان نمونه است که قابل‌توجه اســـت. به بیان دیگر میزان تحقق اهداف به‌ویژه روخوانی و روان‌خوانی فقط حاصل برنامه درســـی قرآن نیست و آموزش خارج از مدرسه می‌تواند در یک سوم نتایج دخیل باشد.

ســـوال مهم دیگر این است آیا اهدافی که برای دوره اول ابتدایی در برنامه درسی قرآن تعیین شده، متناسب با توان دانش‌آموزان است؟ همهٔ پژوهشهایی که در زمینهٔ ارزشیابی از برنامه آموزش قرآن انجام شده است از سنگین بودن برنامه و عدم تناسب آن با توانایی دانش‌آموزان حکایت دارند. از این‌رو کم‌کم علاقه به قرآن در دانش‌آموزان تحلیل رفته و گاهی آنقدر فشار در روخوانی عبارات دشوار قرآنی زیاد شده که برخی از والدین صراحتاً به معلم اعتراض کرده‌اند.

طاهری و دانشـــور (۱۳۸۰) در ارزشیابی از اجرای آزمایشـــی برنامه درسی آموزش قرآن پایهٔ سوم ابتدایی اظهار کرده‌اند:

- تحقق هدفها در حوزه مهارتهای روخوانی، خواندن شـــبیه نوارهای آموزشـــی و دریافت مفهوم پیامهای قرآنی با مشکلاتی روبه‌رو بوده است.
- زیادی و سنگینی حجم محتوای روخوانی در اجرای موفقیت‌آمیز برنامه اثر معکوس داشته است.

همچنین حسنی (۱۳۹۱) در ارزشیابی برنامه درسی قرآن دوم ابتدایی به نتایج زیر دست یافته است:

- حجم فعالیتها به ویژه در بخش قواعد روخوانی و قرائت زیاد است.
- بخش پیامهای قرآنی جذاب است اما در برخی موارد انتزاعی است.
- اندازه قلم رسم‌الخط فارسی کتاب مناسب سن مخاطب نیست.

نتایج پژوهش حاضر نیز نشـــان داد که حجم زیاد آیات و عبارات قرآنی و دشواری آنها تناسبی با توان دانش‌آموز دوره اول ابتدایی ندارد و عملاً هم در پایان دوره هدف روان‌خوانی حاصل نشـــده است.

آنچه مســـلم اســـت دانش‌آموز پایه اول ابتدایی در مرحله رمزگشایی و تبدیل نمادهای دیداری به آواهای شنیداری است. در پایه دوم خواندن او به سمت اتوماتیک‌شدن پیش می‌رود که سبب می‌شود با کل‌خوانی ســـرعت خواندن دانش‌آموز افزایش یابد. در پایه ســـوم دانش‌آموز به مرحله روان‌خوانی فارســـی می‌رســـد، به‌طوری که در پایان دوره اول ابتدایی دانش‌آموز قادر اســـت متن فارســـی را با سرعت و دقت مناسب بخواند. حال درست زمانی که دانش‌آموز درگیر تکلیف پیچیده رمزگشایی و خواندن رســـم‌الخط فارسی است، خواندن رســـم‌الخط قرآن را نیز به او تحمیل می‌کنیم که سبب همزمانی دو تکلیف شـــناختی دشوار می‌شود و واقعاً کار را برای دانش‌آموز سخت می‌کند.

همچنیـــن این ادعا وجود دارد کـــه روخوانی قرآن در دوره اول ابتدایی نه تنها کار دانش‌آموز را

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

دشوارتر نمی‌کند، بلکه سبب می‌شود که روخوانی فارسی او بهتر شود. این در حالی است که پژوهش حاضر نشان داد اگر دانش‌آموزان در روان‌خوانی فارسی مهارت کافی داشته باشند در روخوانی قرآن موفق هستند؛ درواقع مهارت روان‌خوانی فارسی به روخوانی قرآن کمک می‌کند نه به‌عکس. این نتیجه با پژوهش سعیدی‌رضوانی (۱۳۷۸) همسو است که نشان داد ضعف دانش‌آموزان در روخوانی فارسی مهم‌ترین دلیل ضعف در روخوانی قرآن است. به بیان دیگر بهترین زمان برای آموزش روخوانی قرآن بعد از مرحله‌ای است که دانش‌آموزان در خواندن متون فارسی به روان‌خوانی رسیده باشند.

یافته پژوهش طاهری (۱۳۷۷) در ارزشیابی برنامه درسی آموزش قرآن پایه اول ابتدایی (آزمایشی) نیز در این زمینه درخور توجه است. این پژوهش حکایت از آن دارد که مقایسه نمرات دانش‌آموزان گروه آزمایشی در خواندن فارسی (پیش از شروع خواندن قرآن و در پایان آن با خود و با گروه گواه) و همچنین مقایسه نمرات دانش‌آموزان یاد شده در خواندن فارسی و خواندن قرآن نشان می‌دهد که آموزش روخوانی قرآن (محتوا و روش ارائه شده) که با آموزش خواندن فارسی مرتبط بوده است و تصور می‌رفت در جهت تقویت آن عمل کند گاهی حتی در جهت عکس عمل کرده است.

عامل دیگری که به نظر می‌آید در این نتیجه مؤثر است، روش آموزش روخوانی با استفاده از لوحه با روش اشاره است. به بیان دیگر آموزش قرآن با نگاه جزء به کل از طریق شناخت نشانه‌ها و نمادهای قرآنی، ترکیب صامت با مصوت و ساختن هجا برای بخش‌خوانی سبب شده است دانش‌آموزان حتی تا پایان سوم ابتدایی تنها مهارت بخش‌خوانی عبارات قرآنی را پیدا کنند و به روان‌خوانی نرسند. درواقع اگر حجم متنهای خواندنی کوچک می‌شد و دانش‌آموز با گوش دادن به فایل صوتیِ الگو با روش کل‌خوانی، روخوانی قرآن را می‌آموخت، می‌توانست به روان‌خوانی برسد. مشکل اینجاست که برای دانش‌آموز دوره اول ابتدایی یک هدف بزرگ (روخوانی مصحف) تعریف کرده‌ایم، مهارتی که اکثر معلمان نیز به آن مجهز نیستند و برای رسیدن به این هدف حجم زیادی از عبارات و آیات قرآنی بسیار دشوار را به دانش‌آموزی تحمیل کرده‌ایم که هنوز در روخوانی فارسی مهارت کافی را کسب نکرده است.

نگاهی به رویکردهای آموزش خواندن روشن می‌سازد که رویکرد آوایی[1] یعنی آموزش خواندن با روش جزء به کل سال ۱۹۸۰ زیر سوال رفته است و جایگزین آن روش زبان کل‌نگر[2] شده که کل به جزء است و معنا نقشی مهم در آن دارد (دیکسون و تولادهر[3]، ۱۹۹۶).

در ضمن اگر فرایند کسب مهارت خواندن فارسی را در مناطق دوزبانه بررسی کنیم همواره

1. Phonics
2. Whole language
3. Dixon & Tuladhar

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

عملکرد کودکان دوزبانه در روان‌خوانی متن فارسی ضعیف‌تر بوده است. دلیلش این است که هنگام کدگشـــایی کلمات اگر خواننده بر معنای کلمات تســـلط داشته باشد، به کمک سرنخهایی که بافت معنایی متن به او می‌دهد، ســـیر خواندنش هموارتر می‌شود، بنابراین در کودکان دوزبانه که تسلط کافی به معنای واژگان ندارند، خواندن دشـــوارتر می‌شود. در آموزش قرآن نیز همین اتفاق در دوره اول ابتدایی در حال اجراست، یعنی کودک مجبور به خواندن متنی است که چیزی از آن نمی‌فهمد و این موضوع، روخوانی را برای او بســـیار پیچیده‌تر می‌کند.

از آنچـــه گفته شـــد می‌تـــوان نتیجه‌گیری کـــرد که برنامه درســـی قرآن در مـــدارس ابتدایی در پایه‌های اول، دوم و سوم، در تحقق هدف روان‌خوانی آیات موفق نبوده و لازم است برنامه‌ریزان برنامه درســـی قرآن در اهداف برنامه دوره اول ابتدایی بازنگری کنند.

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]

[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]

منابع

REFERENCES

حسنی، محمد. (۱۳۹۰). *ارزشیابی کتاب آموزش قرآن اول دبستان*. تهران: پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.

ـــــــــــــــــــ. (۱۳۹۱). *ارزشیابی از کتابهای درسی آموزش قرآن پایه دوم و ششم دبستان*. تهران: پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.

خوش‌خلق، ایرج. (۱۳۸۸). *گزارش ارزشیابی اجرای آزمایشی برنامه جدید قرآن در دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی*. تهران: پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.

دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش. (۱۳۹۰). سند *تحول بنیادین آموزش و پرورش، (سند مشهد مقدس)*. تهران: وزارت آموزش و پرورش با همکاری شورای عالی انقلاب فرهنگی.

ـــــــــــــــــــ. (۱۳۹۱). *برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران*، مصوبه اسفند ۱۳۹۱. تهران: شورای عالی آموزش و پرورش با همکاری سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.

سعیدی‌رضوانی، محمود. (۱۳۷۸). *مقایسه تأثیر دو شیوه آموزش قرآن: شیوه معمول و شیوه متکی به روخوانی فارسی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی در روخوانی قرآن و فارسی*. تهران: پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.

شعبانی، زهرا. (۱۳۸۲). *ارزشیابی از اجرای آزمایشی برنامه درسی آموزش قرآن پایه پنجم ابتدایی*. تهران: پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.

طاهری، حسن. (۱۳۷۷). *ارزشیابی برنامه درسی آموزش قرآن پایه اول ابتدایی*. تهران: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.

طاهری، حسن و دانشور، میترا. (۱۳۸۰). *ارزشیابی از اجرای آزمایشی برنامه درسی آموزش قرآن پایه سوم ابتدایی*. تهران: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.

نباتی، رضا. (۱۳۸۷). *سیر آموزش قرآن در دوره تحصیلی ابتدایی طی سالهای ۱۳۵۷ – ۱۳۸۵*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی.

هومن، علی اکبر. (۱۳۷۹). *گزارش نهایی طرح ملی ارزشیابی جامع اجرای آزمایشی برنامه آموزش قرآن در پایه‌های اول و دوم ابتدایی کشور در سال تحصیلی ۷۹ – ۱۳۷۸*. تهران: پژوهشکده تعلیم و تربیت، پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.

Dixon, J., & Tuladhar, S. (1996). *Whole language: An integrated approach to reading and writing. Action-learning manuals for adult literacy: A Guide for literacy practitioners*. Amherst, MA: The Center for International Education, University of Massachusetts.

[Downloaded from mail.qjoe.ir on 2026-09-27]

[DOR: 20.1001.1.10174133.1400.37.4.4.1]